

Nicio limită nu interzice nelimitatul. (Constantin Noica)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Constantin cel Mare (274 d.HR.- 337 d. HR.)

ANUL I, NR.9

SEPTEMBRIE 2020

APARE LUNAR

C. RĂDULESCU-MOTRU:
PAPA A DECLARAT
COMUNISMUL CA
VRĂJMAȘ AL
CREȘTINĂȚII ... pag. 12

Nicolae Titulescu
la Societatea Națiunilor
Expozeu în Comitetul
pentru Minorități (II) pag. 4 - 5

RADU BRÂNCOVEANU:
Cinstitului mai
marelui meu frate ...

pag. 10 - 11

CONSTANTIN NOICA

Cultura și omul tânăr

pag. 2

UNICAT
Medalion
Constantin
cel Mare
Cyzicus
2 solidi

pag. 3

Byzantion
matricea culturală
bizantină interpretată
iconografic pag. 8

Societatea
Academică
Română
la începuturile sale pag. 9

Constantin
Jiquidi
fin și riguros
observator -
creator de
caractere

pag. 6 - 7

O lucrare a lui Picasso în colecțiile B. A. R.

Pablo Ruiz y Picasso a fost andaluz și catalan, spaniol și francez. Mai mult decât orice însă a fost cea mai strălucită personalitate artistică a secolului al XX-lea, unul dintre marii maeștri ai penelului, care a rupt definitiv cu convențiile stilului iluzionist și figurativ, dominant încă din perioada Renașterii. Așa cum tablourile cubiste au descompus realitatea, și opera lui Picasso este o oglindă care permite urmărirea artei în secolul al XX-lea și, totodată, viața particulară a artistului. Pânzele lui ne amintesc de un jurnal intim care glorifică frumusețea și eroismul femeilor iubite. Optzeci de ani de activitate artistică - pictură, sculptură, poezie, desen, grafică, ceramică - reflectă multilateralitatea creației lui Picasso. Colecția de desene franceze, formată din circa 500 de planșe, sunt, în mare parte, donate de către academicianul George Oprescu. Piesa de rezistență a colecției o reprezintă pastelul de Pablo Picasso, *Lola*, sora artistului, [1903], grafică din perioada academică a artistului. Maria Dolores Ruiz Picasso, sora lui Pablo Picasso, cunoscută ca Lola, s-a născut la

Malaga în 1884 și a fost modelul feminin predilect al artistului pentru portretele sale timpurii până la plecarea acestuia la Paris. Picasso a avut o relație strânsă cu familia și, în particular, cu sora sa, Maria Dolores (Lola), pe care a desenat-o în cele mai diverse ipostaze, de la cele mai banale, vizând activitățile cotidiene ale acesteia, până la cele mai semnificative, precum, *Prima comuniune*, dovadă fiind multiplele desene și picturi păstrate în colecții din întreaga lume. În anul 1900, Picasso începe să frecventeze localul *Els Quatre Gats* („La patru pisici”) din Barcelona, unde se aduna avangarda artistică și intelectuală din capitala Cataluniei și unde artistul vine în contact cu noile idei ale filozofiei nord-europene, arta expresionistă, mișcările simboliste franceze și engleze, fiind în particular influențat de Nietzsche și de politica anarhistă. Portretul Lolei pare că a absorbit toate aceste influențe, plus altele venite dintr-o experiență mult mai profundă legată de marii maeștri ai artei spaniole, precum El Greco, Velasquez și Goya.

Cătălina Macovei

Constantin Noica - Cultura și omul tânăr

Nu ne-a întrebat încă nimeni, în lumea aceasta, românească, de ce suntem atât de mulți tineri care încercăm să facem cultură. Nu ne-a întrebat nimeni, și de aceea ne vom pune singuri o asemenea întrebare. Un drept care nu ți se discută e câteodată, un drept pe care trebuie să ți-l pui singur în discuție. Și, dacă nu e cazul, poate, ca tineretul românesc să spună de-a dreptul ce aduce el culturii noastre, e, desigur, cazul să se întrebe ce poate aduce omul tânăr, în genere, culturii pe care o slujește. Omul tânăr? Iată un om tânăr de aiurea, de acum o jumătate de veac, acest Maurice Barrès, rămas mare, poate, numai pentru că a avut o tinerețe mare. Ce-i definea tinerețea? Geniul îndoielii? Setea certitudinii?

Și una, și cealaltă. La sfârșitul unei cărți de tinerețe, în care năruia totul cu amară voluptate, Barrès invoca o dogmă, un adevăr sau un conducător de suflete care să-l reasigure de totul. A fi tânăr reprezintă tocmai o asemenea pendulare între un maximum de certitudine și o deplină răsturnare a tuturor valorilor. E paradoxul spiritualității tinere să întrunească, într-o aceeași conștiință de cultură, dogmaticul și problematicul. Cum să mulțumească pe un om cu adevărat tânăr valorile acestea prea relative în care crede mai mult de circumstanță, lumea contemporană?

Păi, cum să nu pună el în discuție noțiunile, alteori prea rigide, în care se înțepenește lumea contemporană?

O cultură are nevoie, din când în când, să fie pusă în discuție. Noțiunile ei se osifică sau încep să mucezească; așa cum s-a întâmplat, de pildă, cu noțiunea aptă de-a fi atât de rodnică, în fond, de umanism. Are sens ca umanismul să însemne numai întoarcerea la valorile clasice (fiindcă în clasicitate se găsea tipul de om căutat cândva)? Și atunci, vin spiritele tinere, așa cum s-au ivit în Apus, și pun zbuciumul lor, căutarea lor „umanistă” în cadrele, aproape înghețate, ale conceptelor de care o cultură vie nu se poate lipsi.

Dar aceeași cultură cere alteori cadre rigide pentru conținuturi rămase, înăuntrul ei, prea libere. „Toate religiile sunt bune”, spune omul contemporan; iar în fața acestui relativism se ridică încrederea unei largi părți din tineret

în dogma creștină. „Toate doctrinele politice sunt bune, spune omul contemporan, dacă omul e bun”. Dar, răspunde tineretul, nu sunt unele doctrine mai bune tocmai pentru că fac pe om mai bun? - și, de aici, dogmatismul acesta, pe care spiritul tânăr îl slujește. A sta la capete, a însufleți prin extreme, e, deci, propriu omului tânăr. O cultură care n-are circulație la extreme pierde gustul de viață. Spiritul tânăr i-l redă. El singur duce către acea „cunoaștere la limită”, despre care unii cred că e propriu culturii occidentale. Și atunci, nu este aceasta o cultură pentru și făcută în mare parte de oameni tineri?

Dar nu e tot. Și, de altfel, aceasta se

viitoare, se lasă otrăvit de razele ce folosește și se realizează pe sine în faptul morții, este, cu adevărat, atunci. Tânărul are setea aceasta de-a fi în ordinea spiritului, sete care-l duce până în pragul neînțelegerii. Că nu mai este acțiune aici? Dar este acțiune de alt tip decât cea care trimite în afară și se obiectivează. De unde criteriul acesta că orice act de cultură trebuie să ducă la un produs cultural? Omul tânăr regăsește aici o notă din esența feminității, esență care e tocmai de-a nu produce. (Și nu e androginismul acesta, al tânărului, o biruință în ordinea spiritului?) Venus, spunea un gânditor, poate fi sculptată dormind; e mai ea însăși, mai aproape de

vocația specială de oameni maturi și plini de masculinitate, vocație care făcea din greci rostitori și creatorii unor valori trăite, poate, în spirit - pe măsura lor, firește - și de alte popoare. În orice caz, e vorba aici de o trăsătură pe care tânărul, conștient sau nu, o întregeste prin androginismul său spiritual. Un spirit tânăr nu poate concepe viața ideilor ca simplă „ideologie”, adică rostire de idei. El vrea să încorporeze idei, să le poarte cu sine, și, de aceea, e mai degrabă „ideofor”. Logosul îl interesează, firește, dar nu numai în măsura în care e rostire, ci și în măsura în care e viață, deci mutism, tăcere. Cât de bine înțelege tânărul tăcerea lui Iisus în fața lui Pilat. „Ce este adevărul?”

știe, aceasta se și laudă, sau, alteori, se impută omului tânăr. Om tânăr, într-o cultură, e cel care înțelege că nu e vorba, acolo, numai de un fel de a face, ci și de un fel de-a fi. A crea opere, a produce, a înfăptui e enorm. Dar este, pentru spirit, totul? Unui tânăr, adică insului adânc ancorat în ființă, a fi i se pare plin de tot atât înțeles și rost ca și a face. Un poet tânăr e mai mult decât un om care face poezii. E un ins a cărui celulă e profund schimbată de faptul acesta. El nu mai poate fi oricum. Și, de aceea, pe treapta cea mai de jos, el trebuie să-și schimbe înfățișarea exterioară. Un filosof tânăr nu va înțelege cum poate sluji filozoful alte idealuri decât cele pe care el le-a profesat. Filosoful? Dar filosoful e Socrate, care moare pentru că ține la adevărurile sale.

A muri - este și acesta un fel de-a fi. Iar tânărul va înțelege pe savantul care, mai degrabă decât să râvnească a face descoperiri

esența ei, atunci când doarme. Dar Apolo - Apolo trebuie să fie sculptat treaz, activ, creator, în mână măcar cu o liră. Așa e tot ce ține de masculinitate: productiv și purtând un caracter social. Un bărbat trebuie să îmbrace o uniformă și să-și pună pe piept decorații. O femeie n-are nevoie decât de văluri. Republica franceză e personificată de o fată înaltă, cu fruntea mare, într-o rochie albă, simplă, lungă. Câteodată, are și o diademă, dar atunci artistul e de prost-gust. Spiritul feminin este, spiritul feminin rămâne în ordinea lui a fi. Singur spiritul masculin produce, pătrunzând în ordinea lui a face. Prin orientarea aceasta, către produs și productivitate, are adesea cultura caracterul masculin despre care amintea într-un rând Simmel. Poate că întreg „miracolul grec” ar trebui înțeles așa: nu drept triumful spiritual al singurului popor în stare de a plăsmui o cultură, ci drept

întrebă acesta. Iisus nu-i poate spune ce este adevărul; i-ar fi putut cel mult răspunde: „Eu sunt adevărul.” Dar Pilat n-ar fi înțeles. Pilat era dintre cei care înțeleg pe a face, nu pe a fi. Dacă însă e adevărat că omul tânăr râvnește să întregască pe a face prin a fi, atunci tot tineretul care face cultură, punând deci accentul pe productiv, își trădează oare misiunea spirituală? Nu și-o trădează cu adevărat; dar dovedește că a îmbătrânit prea devreme. Iar singura sa reabilitare cu putință este să simtă, alături de sine, prezența unui tineret care știe să și tacă. Nu el, tineretul creațiilor timpurii, e tineretul reprezentativ pentru o cultură. „Singura sa datorie - cum spunea André Gide despre Narcis - e să se manifeste; singurul său păcat e să se prefere.” (Eseuri de duminică, București, Editura Humanitas, 2019, p. 93-97)

Oana Dimitriu

Medalion Constantin cel Mare

Prezentăm astăzi publicului, spre încântarea spiritului, un medalion de *doi solidi* (solidus fiind moneda de aur etalon, unitatea, începând cu vremea lui Diocletian). Este vorba, prin urmare, de un multiplu, de două unități, aceste piese fiind înregistrate de regulă în categoria medalioane- lor. Sunt piese extrem de rare, bătute cu ocazii speciale.

Moneda a fost donată Academiei Române în anul 1944, prin testament, de ing. Constantin Orghidan (nu știm însă de unde o achiziționase, cercetări de arhivă fiind în derulare), un personaj fabulos, membru de vârf al Societății Numismatice Române, creatorul celei mai mari și valoroase colecții numismatice din istoria României și nu numai, pe care a donat-o în integralitatea ei, la moartea sa, în august 1944, Academiei Române.

A plecat dintre noi în august 1944, în refugiu fiind, locul său de veci aflându-se astăzi în fosta localitate Ferdinand I din Banat (astăzi Oțelul Roșu). Dimensiunea culturală și patrimonială uriașă a acestui personaj merită o atenție specială, el ocupând un loc aparte în istoria numismatice universale. Piesa prezentată este un unicat mondial, singurul exemplar de acest fel cunoscut. Emiterea ei se circumscrie unui moment istoric, politic și religios aparte, derulat în timpul anului 326 p.Cr

Reperul istoric major care a generat ulterior o anumită evoluție, și nu alta, este legat de victoria lui Constantin asupra lui Licinius în anul 324 p.Cr., ceea ce a echivalat cu reluarea în stăpânire de către un singur împărat a întregului Imperiu Roman. În anul următor, 325, împăratul s-a aflat la Cyzic (ceea ce i-a făcut pe unii cercetători să considere că piesa a fost bătută în anul 325, ea având în exergă sigla monetăriei Cyzicului). Semnificative însă sunt iconografia reversului (Constantin, în togă, ținând în mână un glob și un sceptru în mâna stângă) și, în aceeași măsură, legenda reversului, SENATVS. Iconografia descrisă, ca și legenda pe care o citim pe revers, sunt atributele unei scene care s-a petrecut în anul 326 p.Cr. și precizează, de asemenea, un public țintă, un destinatar, pe care legenda îl numește explicit: Senatul Romei. Caracterul excepțional, așa zice extrem, al acestei monede (aur, el însuși un metal care nu era accesibil oricui, medalion – ceea ce o face și mai rară, legenda – care anunță publicul țintă) este evident și definitoriu. În anul 326 p. Cr., Constantin întreprinde o vizită la Roma. Căci acesta este anul, și nu anul este probat de textul lui Libanius (20.24),

Cyzicus 2 solidi

Avers: ConstantinVs-AVG Cap diademat (panglică) spre dreapta, privind în sus.

Revers: SENA-TVS Constantin în picioare, cu capul spre stânga, ține un glob în mâna dreaptă și un sceptru cu mâna stângă. Aur; 8,75 g, 26,40 mm.

care spune explicit că la Roma se aflau atât împăratul Constantin, cât și frații săi, într-o vreme în care curtea imperială nu mai era în Cetatea Eternă. Se întâmplă asta urmare a unui moment cu totul aparte, și anume sărbătorirea, în capitala Imperiului, a 20 de ani de domnie ai lui Constantin

(*vicennalia*), care tocmai reunise Imperiul sub un singur sceptru, urmare a eliminării lui Licinius, după bătăliile de la Hadrianopolis (iulie 324) și Chrysopolis (septembrie 324), cu doi ani în urmă. Cu ocazia vizitei la Roma, Constantin ține un discurs în Senatul roman (moment pe care, foarte probabil, moneda îl immortalizează), ea fiind un excepțional document de propagandă imperială, dar și de documentare istorică, fiind destinată chiar distribuirii către membrii Senatului și înaltelor oficialități romane și, evident, nu circulației, ceea ce și explică raritatea sa (în cazul de față, unicitatea).

Vizita se încheie prost, iar eforturile de imagine ale împăratului nu par a fi avut impactul scontat, fapt pus în evidență de un moment delicat și mult discutat petrecut în septembrie 326. La mijlocul lunii, se derula un festival religios, roman tradițional, *Ludi Romani* (Jocurile Romane), care implicau participarea împăratului, încă Pontifex Maximus (preotul suprem) la un eveniment care nu avea nici o legătură cu religia creștină, căreia împăratul îi aparținea. Participarea parțială a împăratului, care, la un moment dat, refuză să officieze cele convenite tradițional, dar inacceptabile din punct de vedere creștin, atrage revolta populației Romei și atitudinea nefavorabilă a Senatului (chiar dacă Libanius scrie aceasta în 380 p.Cr., într-un moment în care dezbaterile religioase erau, poate, și mai intense). Desigur, aceasta a fost ocazia, iar nu cauza

eșecului, rațiunile politice fiind cu mult mai importante, și anume politica lui Constantin vizând crearea unei capitale noi, alternativă la Roma (aceasta fiind purtătoarea numelui său, Constantinopolul), dar și a unui nou Senat, constantinopolitan. Desigur, pentru a menaja susceptibilitățile Senatului Romei, împăratul menține diferențe între cele două, de titulatură, dar nu numai: senatorii Romei sunt *clarissimi* (prea distinși), cei constantinopolitani doar *clari* (distinși), iar atribuțiile administrative ale Senatului

Romei erau prezervate, însă viitorul era clar, așa cum s-a și dovedit în deceniile următoare, de-a lungul întregului secol IV p.Cr. Suntem, prin urmare, în fața unui document cu adevărat unic, în toate sensurile, de o inestimabilă valoare și cu un conținut istoric tulburător.

Dr. Emanuel Petac

Nicolae Titulescu la Societatea Națiunilor

Continuând articolul din numărul anterior referitor la procesul optanților unguri și marea dispută diplomatică legată de acesta, subliniem remarcabila demonstrație pe care Nicolae Titulescu o face în cadrul acestui *Expozeu* pentru a arăta Comitetului restrâns al Societății Națiunilor că nu există nici o contradicție între reforma agrară din România și prevederile tratatelor de pace, întrucât prin legea de reformă agrară nu se recurge la o confiscare a bunurilor cetățenilor maghiari, care erau despăgubiți pentru expropriere și că reformele agrare țineau de competența exclusivă a fiecărui stat:

„Rezumatul tezei colonilor maghiari și răspunsul României

În ce constă teza colonilor maghiari? Pentru a răspunde, trebuie să examinăm mai întâi petiția Domnului Jules Torny din 18 februarie 1925.

Apoi, trebuie să parcurgem petiția suplimentară trimisă Societății Națiunilor de către M. Jules Torny, care ne-a fost comunicată cu adresa oficială nr. 41/4406/1481 a Secretariatului, semnată de Dl. Colban și care are nu mai puțin de 26 de pagini.

Vă rog, domnilor, să nu uitați că astăzi este 9 iunie.

În final, trebuie să citim petiția dlui Jules Torny, care nu are mai puțin de 17 pagini de text dactilografiat foarte strâns, care mi-a fost oferită astăzi la prânz. Veți înțelege, domnilor, că aș dori să-mi rezerv dreptul la unele explicații suplimentare, după ce veți fi citit mai în profunzime toate aceste documente noi. Dar pot, încă de pe acum, să fac două afirmații: prima, că există o diferență mare de stil între prima plângere a domnului Torny și cea de a treia, care pretinde că răspunde la nota guvernului român.

Trebuie să-i aduc un omagiu D-lui Torny căci, faptul că a frecventat Liga Națiunilor i-a permis să progreseze rapid în redactarea notelor diplomatice, pentru că, dacă nu aș fi văzut semnătura lui pe al treilea document, care tocmai ce a fost trimis către mine, pentru a fi comunicat astăzi la prânz, aș fi jurat că a fost scris de unul dintre străluciții diplomați maghiari, care și-au câștigat o mare reputație de oameni cu subtilitate și nuanțată în politica europeană. A doua afirmație este că proza pe care Dl Jules Torny o prezintă în 68 de pagini poate fi rezumată în trei puncte simple și concrete, pentru redactarea cărora am apelat la toate aptitudinile mele de profesor de drept la Universitatea din București. Teza colonilor poate fi rezumată după cum urmează:

1. - Articolul 10 din Legea agrară, care reduce proprietatea colonilor stabiliți după 1 ianuarie 1885 la limita lotului standard de beneficiari, în conformitate cu articolul 92, este o dispoziție prevăzută în lege datorită naționalității maghiare a colonilor. 2. - Compensarea plătită pentru această expropriere este o

indemnizație prea mică, deoarece reprezintă valoarea din 1913, plătită în lei hârtie.

3. - Statul român, în virtutea unei legi publicate în nr. 172 din Monitorul Oficial din 1921, lege calificată ca - *legea spoliatoare a colonilor* - a anulat toate înregistrările făcute în baza ordinelor Statului ungar în primăvara anului 1919 și a declarat imobilele înscrise, restituite individual statului, exceptate de taxe, fără ca statul să fie obligat să

Transilvania este identic cu lotul standard al unui maghiar nativ, în special al unui colon. În plus, orice colon a primit mai mult decât lotul standard acordat românilor.

2.- Colonii, acum cetățeni români, au primit pentru exproprierea lor aceeași compensație ca aceea primită de toți cetățenii români.

3. - În ceea ce privește legea cunoscută sub numele de *legea spoliatoare a colonilor*, refuz, în modul cel mai formal, ideea că statul român s-a făcut proprietar

și colonii, după multe ezitări și acuzații care umplu lungile lor memorii, a căror valoare o veți vedea, au ales. Aceștia recunosc, la pagina 7, *in fine* din primul memoriu, că toți și-au păstrat loturile standard.

Problema prețului

Îmi veți permite acum, domnilor, să grupez explicațiile pe care le cred necesare pentru a clarifica opinia dumneavoastră referitor la acest subiect în jurul punctelor cardinale pentru care am reluat atât plângerea, cât și răspunsul. Îmi veți permite să încep cu punctul 2 al tezei colonilor, cel al indemnizației, pentru că nu-mi va lua mult timp. V-am spus că colonii au primit o indemnizație identică cu aceea primită de toți proprietarii români expropriați.

Este foarte ușor să faci jocuri pe seama valorilor, făcând abstracție de ideea centrală a exproprierii, care este aceea de a considera reforma agrară ca o primă de asigurare pentru stăpânirea pașnică a terenului care rămâne în posesia proprietarilor, ignorând faptul că indemnizația este constituită dintr-o rentă plătită în patruzeci de ani și, în consecință, ea este strâns legată de dezvoltarea și prosperitatea României în viitor. Cunosc aceste jocuri; le-am văzut făcute în procesul optanților.

Voi elimina scurt orice joc de această natură prin următoarea afirmație: eu, care nu sunt nici *colon*, nici *ungur*, care am fost de două ori ministru al Finanțelor în guvernele române, care am avut grijă de reforma agrară, care are, în momentul de față, onoarea de a fi trimisul Majestății Sale Regele Ferdinand în fața Majestății Sale Britanice, eu, prin urmare, care nu sunt persecutat în România, am fost expropriat de 1.000 de iugăre, pentru o valoare actuală în numerar de 17.000 de franci elvețieni, ținând cont de faptul că anuitatea este listată pe piață numai pentru jumătate din valoarea sa. Aș putea spune că este mai puțin de 700 de lire, prețul unui automobil britanic de clasa a treia. Departe de gândul meu. Consider renta românească care mi-a fost acordată în schimbul a 1.000 de iugăre ca o asociere cu comunitatea românească a cărei soartă o voi urma cu deplină încredere, astăzi, ca și mâine. Este, evident, mult mai dificil ca o asemenea încredere să fie agreată de Budapesta; de altfel, nici măcar nu o cer. Mă voi mulțumi să răspund colonilor cu argumentul drepturilor egale și nu voi spune nici un cuvânt mai mult pe acest subiect.

Voi trece acum la punctele 1 și 3. Acestea trebuie, după părerea mea, să fie tratate cumulativ, deoarece cele două întrebări adresate sunt relevante și aș putea spune chiar că una este rezolvată de cealaltă. Pentru a înțelege pe deplin raționamentul meu, vă rog să-mi permiteți să vă pun la curent cu anumite prevederi ale legilor noastre funciare, în special cu

plătească nicio compensație. Desfid că mai poate fi găsit un punct de vedere juridic în plus în cele trei petiții ale colonilor.

Răspunsul meu va fi la fel de simplu ca și rezumatul tezei colonilor pe care tocmai l-am prezentat. Și acesta poate fi rezumat, după cum urmează:

1. - Colonii au fost reduși la lotul standard, deoarece toate proprietățile românești sau maghiare, fără distincție, au fost expropriate la limita necesară, astfel încât toate persoanele îndreptățite să beneficieze de expropriere au primit fiecare, în satul său, un lot standard, fixat în același mod pentru toată Transilvania, fără distincție de naționalitate. Lotul standard al unui țaran român din

fără a compensa proprietatea reclamanților. Niciunul dintre coloni nu a fost deposedat sau deranjat în a se bucura în pace de lotul său, în conformitate cu legea de deposedare a colonilor. Bineînțeles, Statul român și-a rezervat drepturile pe care și Statul ungar le-a avut, în baza contractului de colonizare, din cauza neîndeplinirii obligațiilor colonilor. În plus, există o contradicție formală între plângerea nr. 1 și reclamația nr. 3. Nu se poate susține în același timp că, pe de o parte, Statul român i-a privat pe coloni de toate drepturile lor, fără compensații, și, pe de altă parte, că acești coloni au fost reduși la lotul standard pentru niște compensații considerate prea mici. Trebuie să alegem între aceste două plângeri,

Expozeu în Comitetul pentru Minorități (II)

articolul 92, care, în acest caz, este pentru mine cheia de boltă. Dacă parcurgeți Legea agrară a Transilvaniei, veți vedea că nicăieri nu se face nici cea mai mică distincție, nici în ceea ce privește proprietarii expropriați, nici în ceea ce îi privește pe beneficiarii exproprierii, nici în ceea ce privește prețurile, între românii de origine și minorități.

Întregul mecanism al Legii agrare poate fi rezumat în două cuvinte: trebuie luat mai întâi pământul de la cei care îl au; apoi el trebuie împărțit beneficiarilor. Întrucât este evident că nu se ia decât pentru a se da, articolul care stabilește calitatea persoanelor îndreptățite este capital. V-am spus că exproprierea noastră a devenit oarecum subiectivă, dar nu este mai puțin adevărat că, pe cât posibil, am căutat să luăm în considerare și necesitățile producției și de aceea, în legile noastre agrare, vor exista limite de expropriere și limite - permiteți-mi să creez un cuvânt nou - *impropriere*.

Definesc prin *impropriere* actul care dă dreptul unui beneficiar de drepturi să devină proprietar al unui lot. În ceea ce privește limitele exproprierii, acestea sunt identice, fără deosebirea originii proprietarilor, pentru toate persoanele care se găsesc în aceeași situație, dar sunt variabile în măsura lor. Astfel, în mod normal, nu se pot expropria proprietarii care au sub 100 de jugăre (arpente), dar se poate coborî, cu acordul prealabil al Comitetului Agrar, până la 50 de jugăre cadastrale, fără ca, prin această reducere, proprietățile medii să fie dezorganizate. Dar, de asemenea, putem coborî, cu acordul prealabil al Comitetului Agrar, la 10 jugăre cadastrale, în anumite condiții, și putem coborî și la 0, adică se realizează exproprierea completă în diferite cazuri prevăzute de articolele 4, 6, 7 etc. din lege. În ceea ce privește limitele exproprierii, vă voi spune că niciun beneficiar nu poate primi mai mult de 1 până la 7 jugăre în comuna unde este făcut proprietar. Aceste explicații vă vor permite să înțelegeți cu ușurință expresia *lot tipic*. Care este *lotul tipic*? Este rezultatul unei operații matematice care constă în împărțirea numărului de acri disponibili într-un sat la numărul de beneficiari ai aceluși sat, ținând cont de faptul că acest rezultat nu poate, în orice caz, să depășească cele 7 jugăre.

Mecanismul legii agrare

Cu aceste câteva detalii, cred că pot aborda acum, în cunoștință de cauză, dispozițiile articolului 93. Acest articol declară că au dreptul la expropriere următoarele categorii: 1 - Capii de familie, servitorii și muncitorii agricoli care trăiesc în regiunea în cauză, în anumite condiții, și care, în timp de război, au devenit invalizi, dar care sunt capabili să efectueze lucrări agricole.

2 - Capii de familie, servitorii și

lucrătorii agricoli din regiune, în anumite condiții, care au efectuat serviciul militar în timpul războiului, fără a deveni invalizi. 3 - Toți capii de familie care, în timpul războiului, au devenit invalizi, dar sunt capabili să efectueze lucrări agricole.

4 - Toți capii de familie care au servit în timpul războiului, fără a deveni invalizi.

5 - Bărbații necăsătoriți care devin invalizi de război, dar capabili să desfășoare activități agricole.

6. - Bărbații necăsătoriți care au luat parte la război fără a deveni invalizi.

7. - Persoanele mobilizate la ordinul Consiliului dirigent.

8. - Emigranții care au revenit, sau familiile lor, dacă nu au alte mijloace de trai.

9. - Capii de familie care nu au participat la război.

10. - Bărbații necăsătoriți, majori, care și-au făcut serviciul militar în

fost împrăștiți înaintea românilor care au fost mobilizați de Guvernul autonom al Transilvaniei, Consiliul dirigent. Și, domnilor, articolul 92 nu arată clar mecanismul legii agrare în Transilvania, decât dacă îl punem alături de articolele 93 și 94. Deja, în articolul 92, veți găsi tiparul ideii principale a exproprierii, dorința legislatorului de a face din beneficiarii de drepturi proprietari în satele în care locuiesc efectiv, pe locul unde lucrează. Dar, în articolul 93, ideea că exproprierea trebuie să aibă loc în aceleași sate în care locuiesc beneficiarii drepturilor, apare și mai clar. Într-adevăr, articolul spune: La repartizarea terenului expropriat, vor lua parte, conform ordinii stabilite de articolul 92, locuitorii tuturor comunelor care, după situația lor geografică, trăiesc pe acest pământ, indiferent dacă bunul expropriat face sau nu parte din limitele municipalității.

diversifica, conform situației geografice, numărul beneficiarilor de drepturi și cantitatea pământurilor disponibile, fixarea *lotului-tip* de la 1 la 7 iugăre. Dar, din păcate, știm domnilor, că într-o întreagă regiune a Banatului și Transilvaniei există teritorii mari, împărțite în loturi de 16 până la 20 de jugăre, în urma operațiunilor de colonizare întreprinse de guvernul ungar și că, din păcate, aceste teritorii sunt situate chiar în regiuni în care românii trăiesc în masă. Ce putem face în fața unei asemenea situații, pe care o cunoaștem cu toții?

În momentul în care vom legifera, nu sunt decât trei soluții posibile: am putea, pentru a da satisfacție populației românești, să se ia tot de la colonii din aceste regiuni, căci numărul beneficiarilor de drepturi fiind considerabil și situația posesorilor, din punctul de vedere al achiziției de bunuri în trecut,

timpul războiului.

11. - Voluntarii armatei române. Doresc să subliniez, domnilor, un fapt important. Articolul 92, care stabilește categoriile pe care le-am citat, creează nu numai o imagine a titularilor de drepturi, dar, de asemenea, stabilește și ordinea preferințelor dintre acești beneficiari ai exproprierii.

Dacă îmi este permis, vă voi atrage atenția, în trecere, asupra faptului că întâia categorie, spre exemplu, care cuprinde capii de familie deveniți invalizi în timpul războiului, trece înaintea categoriei 7 - persoane mobilizate la ordinul Consiliului dirigent. Ori, domnilor, nu uitați că este vorba de o reformă agrară în Transilvania și de aceea, oamenii care au participat la război sunt soldați ai armatei ungare care au luptat pentru România și dacă calitatea de români a majorității beneficiarilor acestor drepturi, poate explica dorința de a-i face proprietari pe soldații care ne-au apărat, faptul că, în lege, nu se face distincție de naționalitate, creează această situație care dovedește buna noastră credință și spiritul de bunăvoință față de minorități: soldații unguri care ne-au apărat au

În cele din urmă, articolul 94 face să reiasă de o manieră mai mult decât evidentă intenția legislatorului de a face din beneficiarii de drepturi proprietari în comunele în care locuiesc, căci, luând în calcul cazurile în care pământul ar fi insuficient în aceste comune, articolul dispune: Dacă pământul expropriat nu ajunge pentru toți beneficiarii de drepturi, o parte dintre aceștia pot să primească pământ în altă regiune unde există pământ disponibil.

În consecință, pentru dumneavoastră, ar trebui să fie bine stabilit că Legea agrară din Transilvania, ca toate legile agrare românești, vor să împrăștierească beneficiarii de drepturi cu un *lot-tip*, chiar în comunele lor.

Necesitatea articolului 10

Evident, nu putem ști de la București care va fi situația geografică a fiecărei comune. Exproprierea nu se aplică unei suprafețe plane precum o tablă de biliard. Exproprierea se aplică unei țări în care condițiile geografice variază de la comună la comună. De aceea, am lăsat la latitudinea organelor de execuție de a

intolerabilă, de fapt, ilegală, în drept. Noi nu am vrut să o facem. Dacă am fi acceptat această soluție, dacă am fi evacuat complet aceste teritorii de posesorii lor, colonii unguri, ne-am fi pus într-o situație similară cu aceea cu care ați avut de-a face recent, în legătură cu Polonia. Există o a doua soluție, adică să nu ne atingem de proprietatea din 24 de comune, locuite în marea lor majoritate de români, deoarece ei nu au proprietăți mari de împărțit, deoarece terenurile disponibile se găsesc în posesia colonilor unguri, în loturi de 16-20 iugăre. Vă întreb, domnilor, dacă o asemenea soluție este posibilă și dacă o asemenea soluție este conformă cu dispozițiile articolelor 92, 93 și 94 ale Legii agrare pe care v-am citit-o. Cum ar fi fost posibil ca articolul 92 să permită celor 87 426 de unguri și aproximativ 50.000 de alte minorități să devină proprietari de pământ în Transilvania, chiar în satul lor, și să împiedice românii din 24 de sate populate doar de ei, să obțină o egalitate de regim, adică un *lot-tip* în comunele în care locuiesc?"

Gabriela Dumitrescu

Constantin Jiquidi fin și riguros observator -

În urmă cu 165 de ani (1865), se naște la Iași un mare desenator, pictor și grafician – Constantin Jiquidi. A trăit doar 34 de ani, suficient, așa spune, ca numele lui să rămână în cultura română definitiv, nu doar prin ilustrarea realistă și convingătoare a operei lui I. L. Caragiale, ci mai ales prin pregnantă observație a realităților românești contemporane lui. Datorită acestui har, talent sau meșteșug, antropologii, sociologii, cercetătorii care se ocupă cu studiul societății românești a secolului al XIX-lea, nu pot trece cu vederea nici caricaturile, nici desenele și nici picturile acestui fin și riguros observator și creator de caractere și atmosferă. În fondurile Cabinetului de Stampe de la Biblioteca Academiei Române există numeroase desene și schițe semnate de acest artist de talent, cunoscut nu numai pentru caricaturile sale, dar și ca ilustrator de cărți.

Ziarele și revistele anilor 80-90 ai secolului al XIX-lea îl găzduiesc sub nume propriu sau anonim, dar, la numai 19 ani, Constantin Jiquidi avea deja un stil. Expoziția sa de la Casa Brus de pe strada Edgar Quinet, în vecinătatea cofetăriei Capșa, a fost apreciată în epocă. Cu acest prilej a expus nu numai desene, ci și pictură și acuarele. Unele din lucrările lui au apărut nesemnate, însă identificarea lor a fost cu puțință datorită stilului propriu al artistului.

Th. D. Speranția, un alt nume uitat al culturii românești pentru merite cunoscute îndeosebi ca fără importanță precum anecdota populară, gen minor, dar cu o poziție indubitabil perenă în ceea ce am putea numi morala/înțelepciunea identitară, a beneficiat de ilustrațiile acestui tânăr. Pentru că moda vremii erau albumele/almanahurile în 1890 publică placheta *Actorul Iulian în diferite roluri*, cu accent pe *Banul Mărăcine* de Vasile Alecsandri și *O noapte furtunoasă* a lui Caragiale (Este vorba despre actorul Ștefan Iulian care a jucat în premiera piesei alături de Aristizza Romanescu, Grigore Manolescu).

Urmează albumele *Ziariști după natură*, *Tipuri de țară* și *Alte tipuri de țară*, albumul *Facultatea de medicină*. Culegători și prelucrători de folclor precum Petre Dulfu cu *Isprăvile lui Păcală* sau V.A. Urechia cu *Legende române* au beneficiat de ilustrațiile sale.

Tatăl său, Panait Jiquidi, administrator de hotel (*Au Chateau des Fleurs*) la Iași, împreună cu soția Ecaterina și-ar fi dorit să-l vadă negustor, așa încât l-au trimis la școala comercială pentru o meserie pe care nu o va profesa niciodată. Nu pleacă din orașul natal fără a expune *Tipuri din Iași*, o bună ocazie pentru a-și arăta talentul concitadinilor. La 21 de ani îl întâlnim în atmosfera bucureșteană ca funcționar la registratura Gării de Nord sau copist la Ministerul Lucrărilor

JIQUIDE, DE EL INSUȘI.

Publice. Numele său devine cunoscut la București mai ales după 1889 când este prezent la „Revista nouă”, „Viespea”, „Tocila” etc. Tudor Arghezi, într-un articol despre Aurel Jiquidi, îi face un portret și o analiză a talentului său, peste care nu putem trece: Tatăl

artistului de azi locuia în fosta stradă a Primăverii, ilustră și prin alții doi, pictorul Luchian, comemorat de o placă de piatră pe casa în care a murit, și sculptorul Georgescu, rechemat la o viață uitată, de curând. Atelierul sculptorului, care ocupă o curte

întreagă cu arături de ghips, împrăștiate, ca un balast al atelierului propriu-zis, printre răsaduri și tufișe de liliac, era peste drum de vasta întindere de pământ sterp, între niște garduri, cu un șir de încăperi închiriate, din care tatăl Jiquidi deținea ceea ce s-ar putea numi azi un apartament. Se intra de-a dreptul din țărână în casă. Tatăl Jiquidi a fost, în vremea lui, și el o celebritate, o celebritate redusă la proporțiile de atunci.

El era *Domnul Caricaturist*. În epocă, desenul de figuri se chema caricatură, și caricatura releșea, cam în toată Europa, ca și la Viena (*Fliegende Blätter*) și la Paris, afară de Honoré Daumier, din disproporția dintre picioarele scurte și capul gros, fotografiile pe două bețe de chibrit. Asemenea monstruoziități de concepție și execuție au durat la noi până la ivirea lui Iser, și chiar după aceea, în opera analfabetică a unui Ary Murnu și Petrescu-Găină, improvizată la cafenea și beneficiarii, pe lângă ai unei reputații de satirici ridiculi, ai admirației unei semiburghezii politice, improvizată și ea din provincialii grăsuți. Deveniți deputați și senatori, se admirau caricaturizați, dragă Doamne, de creionul prost al celor doi găngavi și peltici, numiți mai sus.

„Tatăl Jiquidi, învăluit de o pelerină cu pulpanele aruncate pe umăr sau de un macferlan, cu chica adaptată la o pălărie cu marginile monumentale, își purta boema și bastonul pe Calea Victoriei, salutată și salutând cu mânușa, așa cum îi stă bine unei personalități recunoscute.” Ca o încununare a acestor ani deschide expoziția Jiquidi în 1893 și ca succes, pe lângă laudele din presa vremii, toate lucrările sale au fost cumpărate de colecționari sau notabilități ale

Hasdeu, Burlă și rața

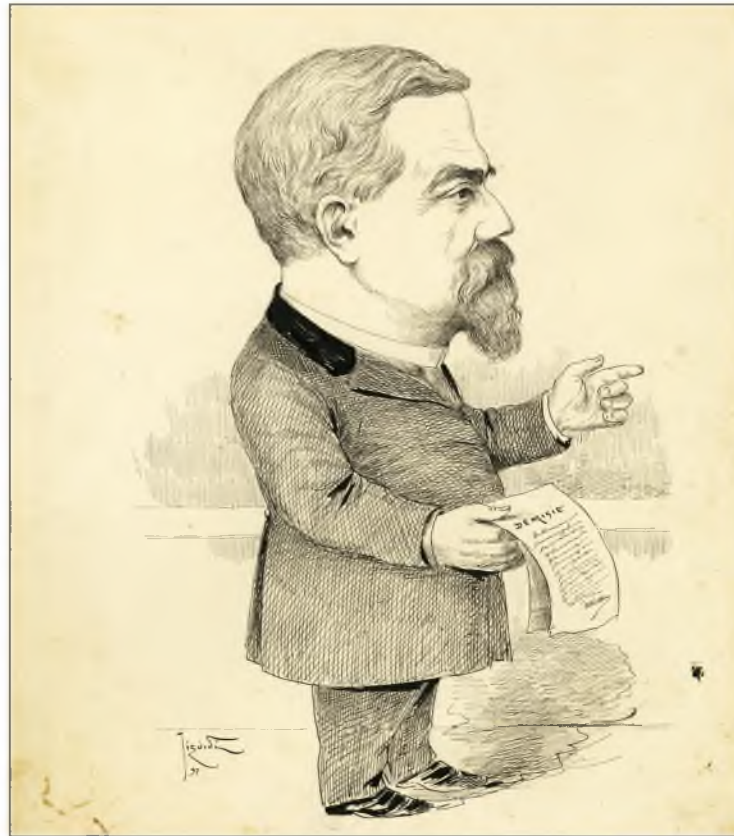

Fra Diavolo Iulian

creator de caractere

vremii. În 1895 pleacă la Paris pentru a-și găsi „calea originală”. Șederea în capitala artelor nu a fost una plăcută din punct de vedere financiar, astfel încât decide să revină la București. După peregrinări la Ploiești, Galați, Slănic, Vaslui, revine la București și, bolnav de ftizie, moare la Spitalul brâncovenesc în decembrie 1889. Deși în epocă, dar și în posteritate, este cunoscut ca primul mare caricaturist, Constantin Jiquidi este mai mult de atât, un mare desenator și mai ales portretist. Portrete de femei, ciclul de evrei, vagabondul, bețivii, cobzarul, turcii, negustori sau militari, bătrânul cu umbrela sunt tot atâtea tipologii din societatea vremii. Dacă s-ar încerca o minimă clasificare a acestora regăsim mai multe dimensiuni: caricatura politică – Marghiloman, I.C. Brătianu, Eugen Carada etc., caricatura simpatcă sau pozitivă în care sunt prinși contemporani iluștri sau figuri ale culturii noastre de la sfârșitul secolului al XIX-lea (Gh. Dem. Teodorescu, arhitectul Ion Mincu, Al. Macedonski etc.). Tot printre caricaturi se încadrează și tipurile de țărani realizate de el, față de care artistul manifestă o totală simpatie și celebrele tipuri sociale bucureștene. Tipurile sunt însă desene, grafică, prin care Constantin Jiquidi immortalizează o epocă pe care o regăsim în operele marilor săi contemporani precum I.L. Caragiale. Secolul al XIX-lea a fost și în arta plastică un secol al realismului. Dar, așa cum sugerează Tudor Arghezi, Jiquidi tatăl a fost mai aproape de stilul Daumier decât de caricatura practică ca meșteșug de alți contemporani.

Prof. dr. Ioan Cristescu

Titu Maiorescu - Demisie 1897

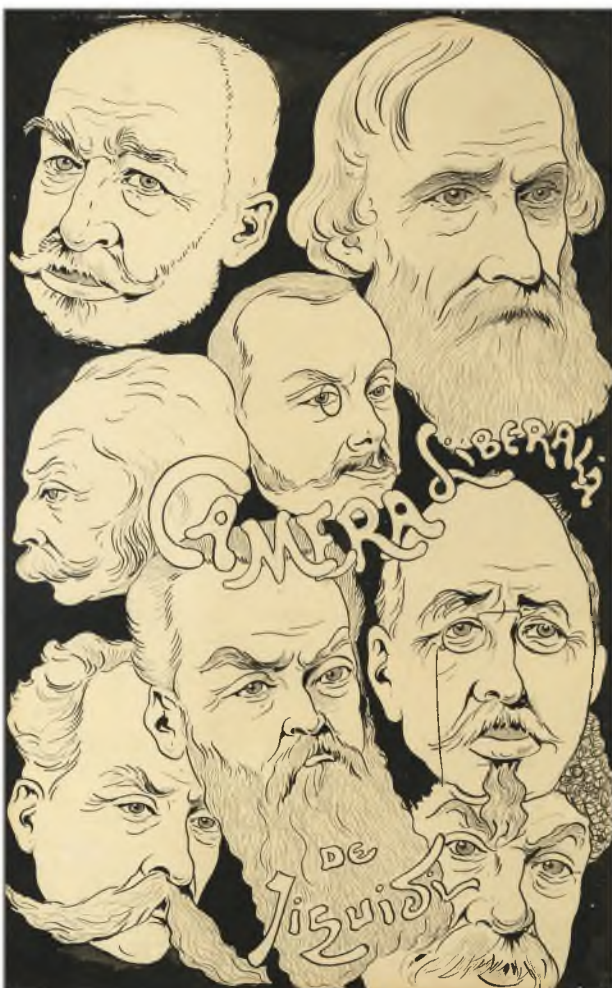
Păzeal

Bărbat în uniformă

Portretul lui Alex. Macedonski

Camera liberală

Țăran

Tip de mahalagiu

Byzantion - matricea culturală bizantină interpretată iconografic

Proiectul Byzantion, baza de date și portalul generat de aceasta prezintă înregistrările bibliografice a 101 de manuscrise bizantine și post-bizantine, precum și imagini digitizate ale miniaturilor pe care le conțin. Portalul, realizat de Institutul pentru Tehnică de Calcul din București, oferă posibilitatea comparării versiunilor diferitelor teme iconografice, atât între ele, cât și cu o schemă standard, realizată prin trăsăturile grafice caracteristice – „canonul virtual” al temei respective, acesta fiind elementul de valoare adăugată al proiectului. Manuscrisele au fost selectate pentru a reprezenta, spațial, aria geografică bizantină, cronologic, ele cuprinzând o perioadă de peste 800 de ani. Dimensiunea plurilingvistică a proiectului este conferită de selecția respectivă prin manuscrise scrise în limbile greacă, medio- bulgară, slavonă și română.

În selectarea manuscriselor aflate în colecțiile Serviciului manuscrise - carte rară al Bibliotecii Academiei, în urma cercetărilor efectuate de colectivul de proiect, s-au avut în vedere opere cu ilustrații în plină pagină sau în text, cu temă iconografică creștină (anluminuri și elemente decorative) care să se înscrie stilistic cadrului larg al artei bizantine și post-bizantine. Acest lucru a permis o selecție în funcție de: a) aria geografică în care a fost copiat și ornamentat manuscrisul; b) limba textului manuscrisului, care delimitează o zonă care nu trebuie să se suprapună total zonei geografice;

c) perioada de timp (sec. XII-XIX) în care au fost lucrate manuscrisele. *Aria geografică în care au fost copiate manuscrisele.*
a. Din punct de vedere geografic, adică al locului (de cele mai multe ori mănăstiri) unde au fost copiate și anluminurate, manuscrisele bizantine deținute de Biblioteca Academiei ocupă o zonă largă care se întinde din sudul Greciei (insula Creta) și până în Rusia muscovită, pe axă nord-sud, și din Serbia până în răsăritul Greciei, pe axa vest-est, cu maximă concentrație în spațiul celor două provincii românești: Țara Românească și Moldova.
b. Din punct de vedere al limbii textului, se remarcă faptul că manuscrisele aflate în colecțiile Bibliotecii Academiei sunt scrise în limbi de cult folosite în spațiul bizantin: greaca; slavona, cu varianta medio-bulgară; româna, în provinciile românești, sub influența Reformei. Cu excepția limbii române (scrisă în alfabet chirilic) care se circumscrie limitelor geografice ale teritoriului național,

manuscrisele grecești și cele slavone au fost lucrate în tot spațiul bizantin, pentru primele, și în spațiul balcanic și ruso-ucrainean, pentru celelalte, incluzând, ambele, spațiul românesc, unde au fost limbi de cancelarie și de cult de la începuturile Evului Mediu.

c. Cronologic, manuscrisele bizantine din Biblioteca Academiei acoperă o perioadă îndelungată (sec. XII- XIX), care corespunde ideii de manuscris bizantin/post-bizantin, demonstrând caracterul imuabil și conservator al iconografiei bizantine, care se remarcă prin:

- atribuirea de caracteristici portretistice fixe personajelor veterotestamentare și celor din Noul Testament, precum și ipostazelor în care este reprezentată Fecioara Maria sau reprezentărilor părinților Bisericii, ca și ai principalilor sfinți ai sinaxarului

Autorități, precum și aplicația multimedia - ADAM (Aleph Digital Asset Management) (full text, imagini digitale etc.). Ca modalitate de catalogare pentru multivolume, dar și pentru elemente decorative sau ilustrații tratate ca părți componente ale documentului, s-a ales o catalogare ierarhizată cu legături pe verticală.

Portalul BYZANTION a fost conceput, în primul rând, ca un instrument referențial studiului comparat diacronic, regional și stilistic al iconografiei bizantine, urmărind, cât se poate, o clasificare și standardizare a ilustrației de manuscris de factură bizantină și post-bizantină prin elaborarea unui canon virtual, care și definește proiectul, și care s-a dovedit necesar pentru investigarea unei sfere de interes multidisciplinară, care se suferea tocmai din cauza prea puținelor materiale ilustrative

supuse unei analize iconografice, avându-se în vedere identificarea trăsăturilor distinctive ale școlilor zonale, temele iconografice locale, împrumuturi sau adaptări din iconografia occidentală sau apariția unor elemente arhitectonice specifice unui anumit areal, dar și apariția de teme iconografice inedite. În urma acestei analize, a fost creat un canon virtual tematic (<http://byzantion.itc.ro/canoane>), bazat în egală măsură pe textele erminiilor și pe trăsăturile comune ale reprezentărilor iconografice analizate. A rezultat un instrument de lucru cu ajutorul căruia s-au scos în evidență diferențele zonale, evoluția de-a lungul secolelor, dar și gradul de inovație artistică prin compararea fiecărei imagini în parte cu imaginea canonică. Trăsătura definitorie a iconografiei bizantine, începând din secolul al X-lea, și mai târziu post-bizantine, este structura formală a reprezentării unei scene.

Principalele teme vetero- și novotestamentare, preluate din texte canonice sau apocrife, sunt standardizate și închistate într-o formă canonică care, pe baze teologice și liturgice, se stabilește, o dată pentru totdeauna, schemele compoziționale, numărul personajelor, gestica, costumele. Prezența manualelor de iconografie din sec. al XVII-lea în formă scrisă, dar existând motive suficiente să presupunem existența lor mult mai timpurie, atestă acest fenomen de schematizare și standardizare simbolică. În concluzie,

analiza iconografică a corpusului de imagini digitizate, rezultat în urma studierii colecției de manuscrise bizantine și post-bizantine a Bibliotecii Academiei Române, oferă unui public variat, de la utilizatorul obișnuit la specialist, posibilitatea cercetării unui număr mare de manuscrise miniate de o largă varietate tematică, provenind din tot arealul de tradiție bizantină, datate sec. XII- XIX, unele manuscrise fiind digitizate integral, dar toate sunt însoțite de înregistrări bibliografice și analitice detaliate. În plus, corpusul de imagini digitizate este trecut prin filtrul unei analize canonice din care rezultă un canon virtual, care oferă posibilitatea unui examen comparativ, ceea ce conferă plusvaloare proiectului al cărui scop nu este numai diseminarea informației și, în primul rând, exploatarea ei la un nivel superior, prin constituirea unui instrument de referință, destinat facilitării studiului și cercetării.

Dr. Măriuca Stanciu

ortodox;
- reguli fixe pentru reprezentarea cadrului arhitectonic sau natural în care sunt surprinse personajele;
- stereotipie în ceea ce privește prezentarea atributelor unor personaje, de ex. attributele celor patru evangheliști;
- schematism în ceea ce privește vestimentația, ca tip, culoare, textură, volumetrie etc. Este de la sine înțeles însă că principalul criteriu de selecție a manuscriselor pentru descrierea iconografică și realizarea canonului virtual, a fost cel tematic, în scopul de a se putea urmări evoluția iconografică a temei, asemănările și deosebirile zonal-naționale, dar și cele ale diverselor perioade. Pentru Biblioteca Academiei, sistemul integrat de bibliotecă capabil să îndeplinească cerințele impuse de realizarea proiectului Byzantion este ALEPH-500, pe care biblioteca îl utilizează deja din 1997, sistem de tip SGBD relațional, client/ server având mai multe module, dintre care esențiale sunt, în cazul de față, modulul de Catalogare și cel de

cu o abordare integrativă. Din cele peste 10 000 de manuscrise ale Bibliotecii Academiei Române au fost selectate ca reprezentative pentru proiectul Byzantion, dat fiind caracteristicile ilustrațiilor pe care le conțin și care aparțin tematic, geografic și cronologic ariei de investigație a proiectului, anume ilustrația de manuscris de factură bizantină și post-bizantină, manuscrise ornate și miniate din următoarele fonduri: grecesc, românesc și slav. Au fost selectate 101 manuscrise, dar, în perspectiva extinderii bazei de date a proiectului, pot fi luate în considerație mult mai multe. Descrierile bibliografice ale manuscriselor au fost redactate de către specialiștii Serviciului Manuscrise, iar analiza iconografică a fost realizată de dna Alina Monica Popescu, specialist în cadrul Cabinetului de stampe. Numărul manuscriselor a fost strict dictat de perioada de derulare a proiectului. Manuscrisele selectate, conform criteriilor deja menționate, au fost

Societatea Academică Română la începuturile sale

Începuturile instituției Academiei Române și urcarea pe tronul Principatelor Române Unite a principelui Carol de Hohenzollern sunt două episoade ale vieții politice românești care au avut loc în același timp. Ambele proiecte au făcut parte din ceea ce s-a numit emanciparea națională, la care elita conducătoare românească visa încă de la 1848. *Societatea Literară Română*, devenită ulterior *Academia Română*, constituită la 1 aprilie 1866 ca o Societate cu un caracter național, cu scopul „de a determina ortografia limbii române,

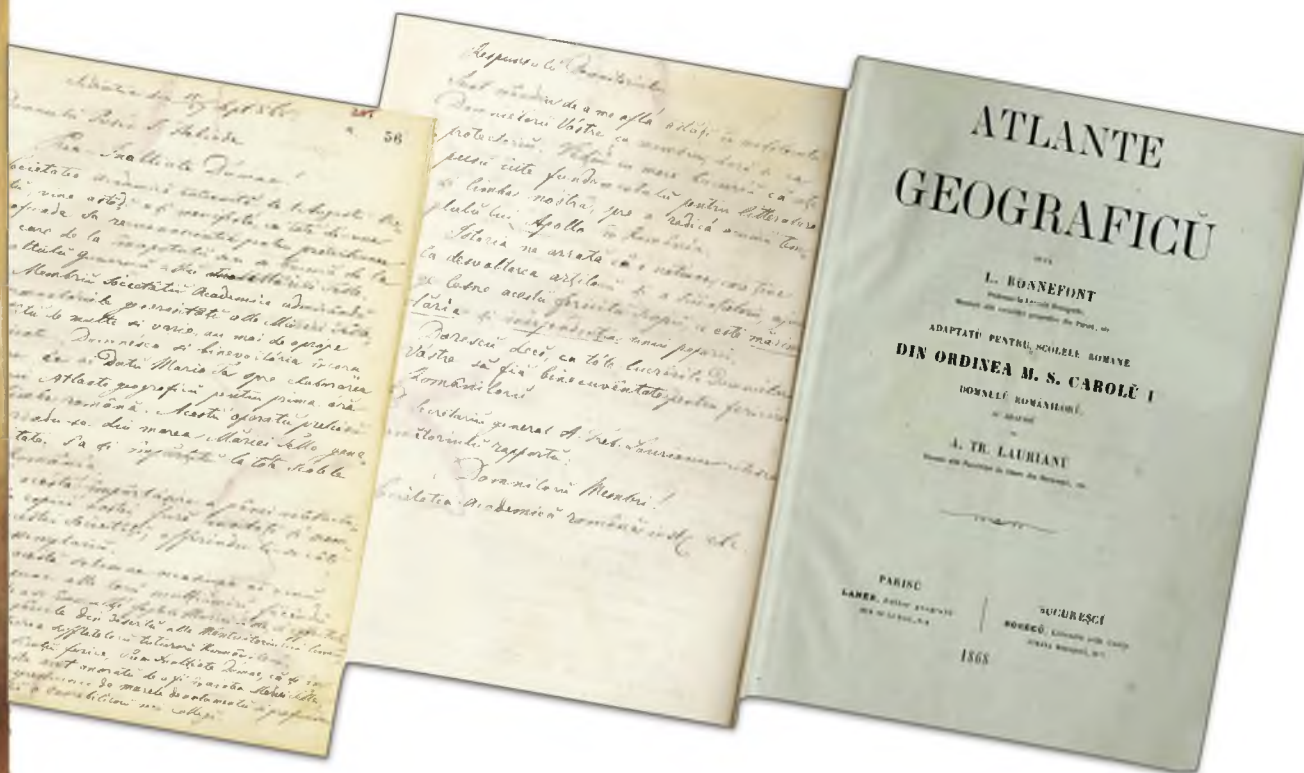
primei ședințe a Societății Literare, însă fără participarea domnitorului. Patru săptămâni mai târziu, membrii Societății Literare Române, însoțiți de Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, sunt primiți la Palat pentru aprobarea *Statutelor Societății*, iar în cuvântul său, domnitorul își arată satisfacția: „Domnilor, Am primit cu o vie plăcere Statutele lucrute de Domniile Voastre și considerându-le ca pactul definitiv ce constituie Societatea Literară, le-am aprobat cu cea mai mare mulțumire. La finalul acestei prime sesiuni, în 15/27 septembrie

1867, „prințul asistă în sala Ateneului la ședința de închidere a Societății Literare și e proclamat

binevoitoarea încurajare ce ai dat Măria Ta spre elaborarea unui *Atlante geograficu* pentru prima oară în limba română. Acest operat prețios tipărindu-se din marea Măriei Tale generozitate, s-a și împărțit la toate școlile din România. La această împărțire a pâinei intelectuale la copiii noștri, fură invitați și membrii acestei Societăți, oferindu-li-se câte un exemplariu. Cu această solemnă ocaziune, ei vin a-și depune ale lor mulțămiri, făcând urări de a se înmulți faptele Măriei Tale și efectele lor, ca pâinile din deșert ale Mântuitorului lumii, spre nutrirea sufletelor tuturor românilor. Mă simț ferice, Prea Înălțate Doamne, că și în anul acesta sunt onorat de a fi înaintea Măriei Tale, organul expresiunii de marele devotament și profundă recunoștință a

gramatică română și altul pentru cea mai nimerită traducere de comentariile lui Iuliu Cesare, *De bello gallico*, și, tot deodată, a se însărcina membrii Societății cu culegerea materialului pentru un *Dictionar român*, dându-se fiecăruia latitudine de a se încungiura cu cei mai apți colaboratori din ținuturile unde se află locuind, spre a putea împlini cât mai cuviincios această sarcină laborioasă. [...]

Societatea recunoaște, tot deodată, că trebuințele noastre literare sunt multe, foarte multe, și n-ar fi pregetat a deștepta luarea aminte asupra celor mai importante, precum și a elabora programe și a publica concursuri pentru diversele ramuri de științe, însă fondurile ei fiind limitate, ea s-a mărginit în modestia sa la cele mai sus indicate, sperând în concursul

președinte de onoare. Astfel, se stabilește o tradiție, potrivit căreia toți regii României vor primi, la urcarea

onorabililor mei colegi.” Răspunsul Domnitorului: „Sunt mândru de a mă afla astăzi în mijlocul Domniilor Voastre, ca membru, dară și ca protector. Văd cu mare bucurie că ați pus iute fundamentul pentru literatura și limba noastră, spre a ridica acum Templul Lui Apolo în România. Istoria ne arată că o națiune care ține la dezvoltarea artilor și a științelor, ajunge lesne acest fericit scop, ce este mărimea, tăria și independența unui popor. Doresc, deci, ca toate lucrările Domniilor Voastre să fie binecuvântate pentru fericirea românilor”.

În continuare, secretarul general al Societății, August Treboniu Laurian citește raportul:

„Domnilor Membri! Societatea Academică Română instituită sub auspiciile Augustului nostru Domnitor Carol I, serbează întâiul an al lucrărilor sale, și, precum în genere, tot începutul este greu, așa și rezultatele întâiilor încercări ale acestei Societăți nu pot să fie decât foarte modeste. În sesiunea anului expirat, Societatea a decis a se publica două premii literare, unul pentru cea mai bună

Guvernului și în liberalitatea națiunii, care nu s-a retras niciodată dinaintea sacrificiului pentru scopuri înalte. Cu acestea deodată, Delegațiunea anunță cu o vie plăcere, că Eminența Sa Părintele Episcop Dionisie a împlinit generoasa promisiune, făcută cu ocaziunea deschiderii sesiunii anului trecut, de a da la dispozițiunea Societății prețioasa bibliotecă de vechi cărți românești culese de repausatul Constantin Cornescu Oltelniceanu. Aceste rari monumente ale literaturii române vor servi filologilor noștri de fântâni din cari ei se pot adăpa cu abundență în operațiunile lor. Societatea, atât pentru numeroasele servitii făcute instrucțiunii publice, precum și pentru această faptă demnă de un prelat român, a credinței de a sa datorie de a numi Eminența sa Părintele Episcop Dionisie membru onorariu al Societății Academice Române”. (*Academia Română*, A -3 -1868).

Prof. ing. Nicolae Șt. Noica
Membru de onoare al Academiei Române

de a elabora gramatica românească, de a începe și realiza lucrarea dicționarului român”. Treptat, oamenii politici și literații români găsesc răgazul pentru a continua destinul viitoareii Academii, consfințindu-i statutul prin Decretul nr. 874 din 24 mai 1867, în care domnitorul Carol I fixează deschiderea lucrărilor Societății Literare Române pentru 1 august, același an. De asemenea, prin Decretul nr. 892 din 2 iunie 1867, domnitorul completează numărul membrilor societari, numindu-i și pe cei din Modova – Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi și Vasile Alexandrescu Urechia – și din Muntenia – Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu Laurian, C. A. Rosetti (înlocuit mai târziu de Titu Maiorescu), Ion C. Massim și, respectiv, Nicolae Ionescu (care îl înlocuiește pe Dimitrie Cozacovici din Macedonia). La 1/ 13 august 1867, are loc deschiderea lucrărilor

pe tron, calitatea de președinte de onoare al Academiei Române. De asemenea, potrivit vârstei și contribuției fiecăruia la dezvoltarea Academiei, toți regii și mai apoi reginele României vor deveni membri de onoare.

Un an mai târziu, *Societatea Literară Română* devine *Societate Academică*, iar președintele său, Ion Heliade Rădulescu, în deschiderea ședinței din 15/27 septembrie 1868, la care a participat și Regele, se adresează acestuia: „Prea Înălțate Doamne, Societatea Academică, întrunită la 1 august trecut, vine astăzi să-și manifeste, ca totdeauna, profunda sa recunoștință pentru protecțiunea de care, de la începutul său, se bucură de la Înaltul Guvern al Măriei Tale. Membrii Societății Academice, admirând însemnătoarele generozități ale Măriei Tale, au mai de aproape înainte Domnească și

RADU BRÂNCOVEANU:

Venirea la tron a lui Constantin Brâncoveanu s-a petrecut într-o perioadă în care Țara Românească se afla într-o situație destul de grea, cu un război pentru supremație între două mari puteri, turcă și austriacă, care nu se mai termina. În acest context, rolul domnitorului român era unul care presupunea înfruntarea și rezolvarea unor situații periculoase și riscante, totuși, cu tenacitate, inteligență și diplomație, Brâncoveanu a reușit să păstreze și să mențină vreme de 26 de ani strânse legături de prietenie – prietenie plătită scump, cu multe sacrificii și la fel de multe pungi cu aur - cu acești „aliați” de nevoie, făcând astfel ca Țara Românească să fie scutită de alte necazuri (pustiiri și jafuri).

paginile volumelor ce i-au aparținut.

De asemenea, a încurajat tipărirea unor lucrări (*Psaltirea, Sfânta Evanghelie, Molitfelnicul, Octoiul, Ceaslovul, Liturghierul, Apostolul*) în importante centre tipografice ale timpului său: București, Snagov, Râmnic, Târgoviște, cărți, mai ales religioase, cu învățături creștine, pentru apărarea dreptei credințe și de luminare a preoților și a mirenilor. Dezvoltând tiparul și inițiind numeroase traduceri și tipăriri în românește este mai mult decât evident că era adeptul unei educații în limba română, dar încuraja și cunoașterea limbilor clasice.

Trebuie amintită înființarea școlii superioare, cu predare în limba greacă, Academia din București,

fiul ... preablândului ... Domn a toată Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab”. În anul 1702, tot la București, apare de sub teascul lui Antim un *Cuvânt panegiric la cel întocmai cu Apostolii marele Constantin*, compus de Ștefan Brâncoveanu, și, cu evlavie, afierosit preablândului său părinte și Domn a toată Ungrovlahia Domnului Domn Ioan Constantin Basarab; și pronunțat de Radu, fratele blândeței sale și un alt *Cuvânt panegiric la Ștefan, întâiul martir al lui Christos* compus de Ștefan, fiul ... preablândului ... Domn a toată Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab. În 1703, tot Antim, ieromonahul din Ivir, tipărește *Cuvânt panegiric la preamărita adormire a Născătoarei*

diferite de cele ale altor copii de regi și nobili de la curțile europene ale epocii. În afara vieții de la curtea domnească, pe domeniul de la Potlogi, fiii domnitorului își ocupau timpul cu vânatoarea, îngrijirea cailor și amenajările necesare conacului.

Epistola, într-o frumoasă și neaoșă limbă românească, exprimă speranțele lui Radu de a-și revedea curând fratele, arată apropierea și căldura existentă între cei doi, admirația și încrederea pe care și-o purtau, în ciuda micilor reproșuri și a ușoarelor înțepături frățești; corespondau des și atitudinea care se degajă din cuprinsul scrisorii demonstrează că toți copiii voievodului purtau sentimente de stimă și respect unul față de altul, dar și față de tată lor, pe care nu

În istorie, epoca lui Brâncoveanu este considerată a fi una dintre cele mai înfloritoare din istoria Țării Românești, curtea sa domnească reprezenta centrul vieții artistice și culturale, iar dorința sa de nou, deschiderea spre acceptarea ideilor renascentiste, preferințele pentru rafinament și orientarea spre Europa occidentală fac din Brâncoveanu un domn cărturar cu spirit european.

A ctitorit importante și deosebite lăcașe de cult, care au dăinuit peste veacuri și care au impus stilul brâncovenesc în arhitectură, dar, la fel de bine, s-a îngrijit și de mănăstirile de la Muntele Athos, Ierusalim sau de la Muntele Sinai. Înzestrat cu o minte luminată, Brâncoveanu era un strălucit cunoscător al limbilor greacă și latină și a manifestat dintotdeauna predilecție pentru studiu - hrana spirituală a sufletului. Și-a păstrat și cultivat marea pasiune de înfocat și adevărat bibliofil și după urcarea pe tron. Biblioteca alcătuită de el era binecunoscută, ea găzduind alături de volume rare și prețioase și manuscrise deosebite. Mărturie stau însemnările autografe de pe

unde iluștri profesori, precum: Sevastos Chimenitul (Kyminitis), Ioan Comnen, Ioan Avramios, Gheorghe Hipomenas din Trapezunt sau Gheorghe Maiota, au activat.

Fiii săi, și ei cu o adevărată aplecare spre carte, au beneficiat de profesori de excepție, iar rezultatele s-au văzut imediat. Erau buni cunoscători de greacă, iar corespondența pe care o purtau între ei se desfășura cu predilecție în limba lui Homer.

În anul 1701, la București, de sub tiparnița și cu binecuvântarea Mitropolitului Antim, Ștefan, al doilea fiu al lui Brâncoveanu, scoate două lucrări. În una, aduce mulțumiri tatălui său, *Cuvântul panegiric la marele Constantin*, 1701, și reprezintă un discurs elogioc compus de Ștefan Brâncoveanu, „cu evlavie afierosit preablândului său părinte și Domn a toată Ungrovlahia Domnului Domn Ioan Constantin Basarab; și pronunțat de Radu, fratele blândeței sale”. Cea de a doua, *Cuvânt panegiric la martirul Ștefan*, este un elogiu întâiului martir al lui Christos, „compus de Ștefan,

de Dumnezeu pururea Fecioară, compus de Ștefan, fiul preablândului ... Domn a toată Ungrovlahia Ioan Constantin Basarab; și, cu umilință, afierosit blândeței și iubitoarei de Hristos mame ... Maria Doamna; pronunțat de Radu, fratele său, la București, un elogiu adus mamei sale Maria. Celor cinci lucrări compuse de Ștefan Brâncoveanu, între 1701 și 1703, tipărite la București de Antim Ivireanul în limba greacă și rostite de cel de al treilea fiu al domnitorului, li se adaugă și un *Cuvânt panegiric la cel întru ierarhi de minuni făcător, marele Nicolae*, pronunțat întru vecinica amintire a lui Preda Brâncoveanu, de Radu ... fiul Domnitorului Ungrovlahiei ... Domnul Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, lucrare apărută la Râmnic și compusă de Radu, în 1706, sub îndrumarea lui Mihail ipodiatonul Iștvanovici, tot în limba greacă. Alături de aceste lucrări deja cunoscute, prezentăm mai jos o scrisoare, adresată de Radu Brâncoveanu fratelui său mai mare Ștefan Brâncoveanu, în care sunt dezvăluite activitățile și preocupările prinților, care nu erau

numai că-l priveau ca pe un stăpân și domnitor, dar și ca pe un părinte sever. Verticalitatea lui Constantin Brâncoveanu se remarcă și aici, întrucât nu tolera nici greșelile supușilor, dar nici pe cele ale familiei:

„Cinstului mai marelui meu frate, dumneata neane Ștefănică, cu multă plecăciune închinându-mă, sărut cinstita mâna dumitale, rugând pre mult milostivul și atotputernicul Dumnezeu ca să țină și să păzească pe dumneata supt mare mila sfinții sale cu întreaga sănătate împreună și cu alalte, toate fericiri și norociri. Cinstită și mie dorită cartea dumitale ce mi-ai trimis mi-au venit și cu multă plecăciune o am luat. Dintru carea, întâi înștiințându-mă cu bună fericirea sănătății dumitale, mult bucurându-mă am slăvit marele nume al Împăratului ceresc. Alalte câte dumneata îmi scrii încă am văzut. Pentru moașă cum că numai de două ori te-a unsu pă dumneata și ți-a trecut, adevărat de ispravă moașă s-au arătat, carea trebuiaște foarte păzită bine, că ne va trebui și de alte trebi. Pentru vreamă ce-mi

„Cinstitului, mai marelui meu frate ...”

scrii dumneata, că fiind încă și turburată, nu poti eși nimica pă afară. Așa va fi cu adevărat, că și aici tot vremea turburată și ploioasă iaste, de nu poti eși nicăiri afară. Mai vârtos mie îmi iaste, cu mare necaz, că mă știi dumneata, că eu sunt obiciuit măcar a doua zi, a treia zi să <i>es afară, iar acum pentru vreme șaz tot închis.

Întâi, când am venit puțin am avut vreme bună 2-3 zile, ci am [lecțiune incertă] cercat și iepurii de Târgoviște, că pripelițe nu să pot găsi și de să pot găsi, nici n-avem cu ce le prinde, că ulii n-avem, că mă înșălași dumneata de-mi luași uliul cel bun. Nădăduindu-mă că-mi vei trimite dumneata de acolo altul, de vreme ce spre partea uliilor ați mersu. Iar acum văzui că nădeajdea mea au fost deșartă.

Ele<i> Ștefane, înșălatu-m-ai, ține minte! Pentru calul cel îmbuiastu, ăla smarladeac, să știi dumneata că s-au mântuit, dar tot îmi trimură inima și tot stau înghițat până voi auzi că au trecut Dunărea. Că, după ce am venit de la Potlogi, i-am scos potcoavele de la picarele dindărăt și nici la apă nu l-am scos, doară nu va mai șchiopăta. După aceia n-au învățat dumnealui nenea Ianache de i-am pus ștreangu tăiat cu untură și l-am

potcovit. Și tot mă întreba tata: „Șchioapătă?”

Apoi mi-au zis de l-am adus de l-au văzut. Ci când l-au văzut, mulțămesc lui Dumnezeu, că n-au șchiopătat. Iar pă cale temeam că tot nu va merge sănătos și zdravăn până acolo. El de aicia s-au dat zdravăn. Îl trimit unui turc pă 2 [lecțiune incertă] și poimăine, luni porceade, iar năcaz ce-am tras cu dânsul, care încă n-am văzut cal așa blăstămat, așa șazând în grajdu să șchioapete. Ceialți cai toți sunt sănătoși. Sunt toți frumoși, iar ca cerchezul nici unul. Altele pă aci, ce sunt poroncile dumitale, tot silim și nevoim de le facem și toate le împlinim, ca să nu rămâie niciuna jos. Pentru blane de coteț ce-mi scrii dumneata, încă am văzut, ci de aceasta voi vorbi cu neana Dinul și vom zice dumnealui tatei. Cu aceasta, iarăși, rog pe milostivul Dumnezeu ca să ție și să păzească pă dumneata supt noianul milelor Sale, cu întreagă sănătate, aducându-te pe dumneata sănătos, ca să ne putem bucura și a ne veseli de dorita împreunare. Sept. 24, <eat> 7221 [1712] Al dumitale mai mic frate și în to<a>tă vremea gata a sluji, Radu Brâncoveanu.”

Radu este cel de-al treilea fiu al lui Constantin Vodă, născut în anul 1690; a fost logodit cu fata lui

Antioh Cantemir Vodă, cu care nu a apucat să se căsătorească. El a fost ridicat de turci în aprilie 1714 și dus împreună cu întreaga familie la Constantinopol, după mazierea tatălui său. A fost întemnițat la Edikule, în Istanbul. În cele din urmă, pe 15 august 1714 a fost decapitat (la fel ca și cei trei frați, boierul Ianache Văcărescu și domnul maziit) în fața sultanului Ahmed al III-lea, trupurile fiindu-le aruncate în mare, iar capetele înfipite în sulite și purtate prin oraș. După relatarea lui Anton Maria del Chiaro, acuzațiile trimise Porții Otomane contra voievodului român se refereau, în primul rând, la faptul că a întreținut corespondență secretă cu Împăratul Austriei, cu Moscova, cu Polonia și cu Republica Veneției, cărora le procura știri privitoare la turci, precum și la faptul că Împăratul Leopold, prin diploma dată la Viena în 30 ianuarie 1695, îl declarase, în toată forma, pe Constantin Brâncoveanu ca Prinț al Sfântului Imperiu Roman, pentru serviciile aduse Majestății Sale Chesariene. Aceste acuzații urmăreau exterminarea unuia dintre cei mai buni domni pe care i-a avut Valahia, împreună cu toată familia sa.

Execuția în piața publică este descrisă de istoricul C. Gane în

Tragedia Brâncovenilor:

„A doua zi, 15 august, la ceasul 9.00 dimineața, Brâncoveanu, cei patru fii ai săi și Enache Văcărescu fură duși dezbrăcați la cămașă în fața Seraiului, pe piața care era acolo la malul Cornului de Aur, peste drum de Galata. De jur împrejurul pieței erau șiruri de ieniceri care păzeau ordinea în populația aceia, o mare de oameni venită să-și potolească instinctul plăcerii bestiale de a vedea curgând sânge”.

La puțin timp după uciderea domnului muntean și a fiilor săi, Constantin, Ștefan, Radu și Matei, și a sfetnicului Ianache Văcărescu, a apărut un imn închinat lor, compus de mitropolitul de Heracleea, Calinic, cel care va deveni patriarh.

Textul, scris în limba greacă, a fost semnalat și tradus în românește de Petre Ș. Năsturel. Se poate observa că autorul îi numește pe Constantin Brâncoveanu și pe fiii săi „inimoși mucenici”, „jertfă sfântă” pentru Hristos, „viteji biruitori ai lui Hristos”. Prin urmare, autorul, martor al execuției domnului muntean și a fiilor săi, ține să precizeze că aceștia au avut moarte de martiri, uciși fiind pentru credință, motiv pentru care le-a închinat acest imn.

Carmen Albu

Constantin Rădulescu-Motru

Papa a declarat comunismul ca vrăjmaș al creștinătății ...

Continuăm prezentarea unor fragmente din însemnările memorialistice ale lui C. Rădulescu-Motru, intitulată *Revizuire și adăugiri*, în care filosoful se dovedește a fi un observator atent și avizat al perioadei de sovietizare forțată a României. Pentru anul 1949 notează:

„15 februarie 1949. Butoești
Împlinesc 81 de ani, astăzi (2 februarie, stil vechi). Deprimat, ca de obicei. Totuși, rudele mai apropiate din Butoești și Craiova au ținut să mă felicite. Am luat prânzul împreună, întreținându-ne cu zvonurile care circulă despre un război cât de curând. Eu cred că un asemenea război nu se va produce. Propaganda anglo-americană se mărginește în a deștepta solidaritate în popoarele Apusului, devăluindu-se starea de mizerie în care trăiesc acei de sub stăpânirea comunismului. Între zvonurile care circulă este și acela că românii expatriați de regimul comunist și care trăiesc prin America, Austria, Franța și Anglia ar fi despărțiți în două tabere: regaliști și republicani. Regaliștii ar fi sub conducerea lui Vișoianu din America. Românii, ca totdeauna imaginativi. Înainte de a avea căderea comunismului, ei încep prin a se certa asupra împărțirii portofoliilor de miniștri.

16 februarie 1949. Butoești
Nu se cunosc încă în mod precis hotărârile luate de Consiliul Cardinalilor convocat zilele trecute de Papa. Se știe numai că Papa a declarat comunismul ca vrăjmaș al creștinătății, înfierând în același timp procesele și persecuțiile îndreptate împotriva clericilor în Ungaria, Bulgaria și celelalte țări satelite Rusiei. Papa a făcut apel la unirea tuturor bisericilor creștine contra comunismului. Să se pună oare la cale o nouă cruciadă contra comunismului, după pilda celor medievale? Probabil că nu. Dar o propagandă pe bază de religie va urma, care va servi la întărirea unirii între popoarele din Apus ale Europei, în care va intra și poporul spaniol, astăzi ținut la o parte, ca fascist. În orice caz, greșeala comunismului bolșevic de a începe lupta contra Bisericii creștine, ca și orice greșală a lui în viitor, sporește tensiunea războinică.

20 februarie 1949. Butoești
Sunt puține zile de când nu pot să-mi adun gândurile și să scriu un cuvânt, fiind apăsător de grija că fiica mea Margot n-are cu ce să se întrețină în București. Bărbatul său nu poate ocupa nici un serviciu sub regimul actual. Copilul său, Radu, este în clasa I gimnazială și are nevoie de îmbrăcăminte și alimentație suficientă. Cu ce și le poate cumpăra? Venitul ei din chiria pe care i-o plătește familia Manjaru cred că s-a epuizat de mult. Obiecte de vândut n-are. Prietini și rude bogate nu are, fiindcă toți prietini și rudele noastre sunt din cei vizați de comuniști ca să fie

lichidați. În timpuri normale, ar putea să se ajute din vânzarea cărților aflate în biblioteca mea. Dar aceste cărți sunt în majoritate de filosofie și sunt scrise în limba germană și franceză, deci fără valoare de circulație. Din ce vor fi trăind? Și eu care nu pot să-i ajut! Dacă veneau câteșitrei din toamna trecută la Butoești, desigur ar fi fost mai bine. Ar fi pierdut copilul școala din București - dar, în schimb, n-ar fi suferit de foame. De altfel, școala, fie ea de București, fie de Butoești, în condițiile în care este organizată astăzi, este o vorbărie goală. Lozinci revoluționare din cărțile rusești, iată ce a învățat Radu nostru în decursul acestui an nenorocit petrecut sub ocupația Moscovidă! [...]

24 februarie 1949. Butoești
De mai bine de trei luni, Radio București dă, în fiecare din emisiunile sale, cazurile de întrecere între muncitori. Petre Banu de la șantierul naval din Turnu Severin a nituit într-o zi patru mii, în altă zi, cinci mii de cuie și așa, în fiecare dată cu câteva mai mult. Lui i-a răspuns alt muncitor din Brăila. Și așa în fiecare zi, aceeași poveste de întrecere între muncitori. Am crezut, la început, că este vorba de reclama unor muncitori mai șmecheri, care vor să intre în grațiile guvernului, pe urmă însă a trebuit să mă conving că este vorba de ceva mai însemnat. Guvernul comunist vrea să arate că aceste întreceri dintre muncitori intrau în programul de îndeplinire al socialismului și că, prin ele, se pun în evidență însușirile noii ordini socialiste, față de cea veche, burgheză. Muncitorii s-or fi întrecând între ei din îndemnul pe care-l primesc de la ideologia comunistă. Ei muncesc mai mult și mai bine, fiindcă au conștiința că acum muncesc pentru fericirea poporului întreg, iar nu pentru profitul patronului. Înainte vreme, adică, ei munceau puțin și rău fiindcă lucrau de silă în profitul exploatareului patron. Așadar, ideologia socialistă comunistă, cunoscută în toată lumea, și care a avut reprezentanți și în România, între care se prenumăra și scriitorul acestor rânduri. În România, această știință burgheză a avut nu numai reprezentanți izolați, ci ea a fost profesată în Universitățile din București, Iași și Cluj, unde erau

instalate, pentru cultivarea ei, laboratoare speciale. La București și Cluj, se mai bucură încă de organe de publicitate periodică. În plus, la București, a existat și o societate în jurul unei reviste ce purta tocmai titlul de „Revista pentru organizarea rațională a muncii”. Prin urmare, în civilizația burgheză, preocuparea de a face ca producția să crească nu era deloc străină. Dimpotrivă, până și în România, ea era pe primul plan. În toate țările europene inclusiv, dar și în România, ea era pe lângă instituțiile oficiale însărcinate cu organizarea muncii, precum și pe lângă marile întreprinderi industriale existau institute și laboratoare psiho-tehnice, de la care se cereau sfaturi, produce o adevărată

minune. Societatea burgheză urmărește și ea un plus de producție. Ea însă crede că acest plus de producție nu poate izvorî din conștiința politică a muncitorului, ci din perfecționarea instrumentului de muncă și din o cât mai strânsă adaptare a vocației înăscute a muncitorului și genul de muncă în care activează. Chiar în Rusia, patria comunismului, această situație a durat până la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, în 1945. De la 1945, țările înfederate comunismului s-au lepădat de știința burgheză a raționalizării muncii ca de o erezie medievală. În România, cu deosebire psiho-tehnica sau știința muncii organizate în mod rațional, este prigonită pe față. Ultimul ei reprezentant, I. M. Nestor, neobositul și merituosul meu colaborator timp de douăzeci de ani, a fost comprimat de la Universitatea din București, iar laboratorul condus de dânsul a fost desființat. În România, nu este nevoie de o știință pentru a spori producția economică. Este de ajuns ca muncitorul să fie părtaș de adeviziune comunistă, pentru ca munca sa să devină deodată spornică. Perfecționarea instrumentului de muncă, dimpreună cu o perfecționare a adaptării muncitorului la instrument, ori adaptarea instrumentului la muncitor, se obțin fără nici o știință specială, prin simplul îndemn pe care-l dă ideologia comunistă. Muncitorii se întrec între ei de

dragul pe care-l au acum pentru poporul românesc. Dacă nu venea comunismul, poate țara românească murea fără să-și dea seama că în el stă încuibărită dragostea pentru popor. Cu ideologia comunistă s-a făcut, în sfârșit, lumină în conștiința lui. Acum, el se întrece în munci pentru a-și arăta dragostea pentru poporul românesc! [...]

Întrecerile între muncitorii din întreprinderile industriale constituie un gen de muncă forțată și muncile voluntare executate de muncitorii agricoli la sate. Unii și alții sunt aduși să muncească forțat, fiind puși sub amenințarea reducerii salariilor. Muncitorul din întreprinderile industriale, are, la spatele lui, pe responsabil și,

deasupra capului, legea salarizării; muncitorul agricol are, la spatele lui, jandarmul și, deasupra capului, amenințarea Kolhozului viitor. Toți cari au trăit în România în anii de la ocupația rusească știu doar că de la președintele republicii și până la ultimul muncitor de fabrică, toți ascultă forțat de ordinele transmise de la Moscova. Toată suflarea românească trăiește în robie. Cu această consacrare s-ar părea că răspunsul la întrebarea: în ce măsură contribuiesc întrecerile socialiste la sporul producției economice a României, este de la sine dat. Experiența a arătat că o muncă forțată nu poate fi spornică economică; din această cauză sclavia a și fost desființată pe pământ. Care este atunci explicarea faptului că ea persista sub forma întrecerilor (*a stahanovismului*) în Rusia, și după ea, în România? Avem, în instituția întrecerilor o simplă improvizatie, sau avem o consecință a ideologiei politice care conduce astăzi regimul comunist al Rusiei și, prin mijlocirea acestuia și pe acela din România? În cazul că întrecerile sunt o consecință a ideologiei comuniste, atunci discuția dacă ele sunt spornice sau nu trebuie să înceteze de la sine, deoarece instituția lor are un scop politic, iar nu economic. Sunt cazuri când economicul primează asupra politicului, dar sunt și cazuri când politicul primează asupra economicului. Aceasta se întâmplă tocmai în Rusia și, deci, și în România.”

Gabriela Dumitrescu